

Mazalová, Lucie

Korespondence

In: Mazalová, Lucie. *Čítanka snadných textů ze středověké latiny*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 68-77

ISBN 978-80-210-6969-5; ISBN 978-80-210-6972-5 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130514>

Access Date: 22. 03. 2025

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

XI. Korespondence

V rámci kapitoly věnované korespondenci se první dvě ukázky vztahují k české reformaci a Janu Husovi. Husova korespondence totiž nadstandardně odhaluje jeho život i z velmi osobní stránky a navíc je specifická tím, že především z důvodu Husova uvěznění, které mu znemožnilo kázat a normálně psát, nesloužila jen k předávání základních aktuálních informací o jeho problémech nebo později procesu, ale nabývala různých dalších funkcí – kázání, závěti nebo např. konsolace. Úryvky následujícího žalávního listu velmi zblízka ukazují Husovy niterné pocity, naděje i mimořádnou fyzickou trýzeň, které během věznění zažíval, a umožní nám jedinečným způsobem nahlédnout do autorova života. Zkrácený list doplňuji rovněž zkrácenou odpovědí Petra z Mladoňovic (Petrus de Mladonowicz, zemřel 1451).⁵⁰

V rámci korespondence uvádím pasáže ještě z dalšího listu, který je naprosto jiného rázu – *Epistola Adsonis monachi de ortu et tempore Antichristi*. O tomto značně specifickém listu pojednávám níže zvlášť, protože jej využívám i jako ukádku jednoho opakujícího se rysu středověké literatury – synkretismu funkcí.

50 SPUNAR, P. Petrus de Mladonowicz. In SLS, s. 459.

Jan Hus Janovi z Chlumu (Kostnice, žalář u Dominikánů, 5. března 1415)

Hus si z vězení stěžuje na špatný zdravotní stav a lživá obvinění, ale stále doufá v Boží pomoc a ve zlepšení situace; prosí o výklad snu.

Graciose domine, valde gaudeo de sanitate, de presencia et de fideli et graciosa constancia vestra in labore, quem pro misero habetis, quam vobis pre aliis deus concessit, vos mihi in adiutorem dedit, spero ad vestrum bonum vite presentis et eterne. Unde rogo propter dei misericordiam, ut finem facti sicut miles Jesu Christi expectetis. (...)

Piissimus deus nunc me consolatur, nunc contristat, sed spero, quod semper mecum est in tribulacione. Nam iterum horribiliter fui vexatus per calculum, quem numquam prius passus sum, et gravem vomitum et febres. Iam custodes timebant, ne morerer, qui eduxerunt me de carcere. Articuli multi de sacco mendacii et alii de eodem sacco, sicut et illi, quorum habetis responsiones, sunt mihi nunc oblati. Et ad vestram cartam non audeo scribere responsiones ad articulos Parisienses, quia non possem propter custodiam occultare; ergo supersedere bonum est propter vitandum periculum amici nostri istius fidelis, quem vobis recommendo. (...) Ad articulos Parisiensis cancellarii, si vixero, scribam. Si vero moriar, deus in die iudicii scribet in manifesto. (...)

Cras octo hebdomade erunt, quod Hus posita est ad refectorium. Nobilis et graciose domine et protector veritatis una cum domino Henrico, state constanter, donec finis veniat, ad quem dominus Jesus Christus faciet mecum ad gloriam suam et ad delendum peccata mea. (...)

Somnium huius noctis exponatis. Videbam, quod in Bettlehem prelati volebant delere omnes imagines Christi et debebant. Ego surrexi sequenti die et vidi multos pictores, qui pulciores imagines et plures fecerant, quas lete aspexi. Et pictores cum multo populo dicebant: „Veniant episcopi et sacerdotes et deleant nobis!“ Quo facto multi gaudebant populi in Bettlehem et ego cum eis; et excitatus sensi me ridere.

Item scripturam in Bettlehem iam pluribus sparserant se velle delere. Copiam tractatulorum dirigam, quam dupliciter copiavi.

(Jana Husi Korespondence a dokumenty. Ed. V. Novotný. Praha: Komise pro vydávání pramenů náboženského hnutí českého ve stol. XIV. a XV., zřízené při České akademii věd a umění, 1920, č. 114, s. 248–250.)

Slovní zásoba

graciusus = gratus, a, um – laskavý, milostivý

sanitas, atis, f. – zdraví

eternus = aeternus, a, um

consolor, ari, atus sum – utěšovat, upokojovat

tribulacio = tribulatio, onis, f. – trápení

vexo, are, avi, atum – sužovat, trápit

calculus, i, m. – kamének

vomitus, us, m. – zvracení, dávení

febris, is, f. – horečka, zimnice

articulus, i, m. – článek

saccus, i, m. – pytel, vak

offero, offerre, obtuli, oblatum – ukazovat, předložit, předhodit

carta = charta, ae, f. – list papíru, zde: dopis, list

Parisiensis, e – pařížský

custodia, ae, f. – hlídání, stráž

supersedeo, ere, sedi, sessum – zanechávat

recommendo, are, — – doporučovat

cancellarius, ii, m. – kancléř

hebdomas, adis, f. – týden

refectorium, ii, n. – refektář, jídelna

protector, oris, m. – ochránce

expono, ere, posui, positum – vykládat, vysvětlovat

pictor, oris, m. – malíř

episcopus, i, m. – biskup

excito, are, avi, atum – vzbudit

scriptura, ae, f. – Písmo

spargo, ere, sparsi, sparsum – rozšiřovat

dirigo, ere, rexi, rectum – poslat, odeslat

copio, are, avi, atum – opisovat

Odpořěd' Petra z Mladoňovic – jménem Jana z Chlumu (Kostnice, 5. března 1415)

Výklad Husova snu

Amice dilectissime, nulla vobis sit cura de audientia, quia iam plus solito de illa et de aliis factis vestris pertractatur, et speramus illa omnia largiente domino fine sancto terminari. (...)

Expositio somnii hec est:

Imago Christi in parietibus domus panis depicta vita imitanda eius est. Similiter scriptura sacra infringibilis ibidem descripta, quorum utrumque de vespere, sole iusticie ab ipsis per interpretationem eorum vite difformis recedente, crucis Christi inimici abolere conantur et in conspectu hominum oblita fore videntur. Sed in crastino sole iusticie oriente predicatorum horum utrumque fulgencius renovant et depingunt, in aure locutum et quasi oblivioni iam traditum super tecta predicando. Et ex his omnibus fiet magnum gaudium communitati. Et Auca, licet in ara posita, nunc posita infirma carne tristabitur, in futuro tamen, ut speramus, cum illo, qui in celis habitat, quasi a somno huius miserabilis vite evigilans deridebit et subsannabit eos imaginis pariter et scripture deletores, imo et in presenti deo favente adhuc illas imagines pariter et scripturas ferventissime communitati et suis dilectis amicis clarius renovabit et depinget. (...)

Amici et zelatores vestri non parum de vestris scriptis hilarantur, licet constet valde paucis. Hodie venit ambasiata regis Francorum Constanciam.

(Jana Husi Korespondence a dokumenty. Ed. V. Novotný. Praha: Komise pro vydávání pramenů náboženského hnutí českého ve stol. XIV. a XV., zřízené při České akademii věd a umění, 1920, č. 115, s. 250–251.)

Slovní zásoba

plus solito – neobyčejně

pertracto, are, avi, atum – projednávat, hovořit (o něčem)

largior, iri, itus sum – dát, dopřát

expositio = expositio, onis, f. – výklad, rozbor

paries, etis, m. – stěna, zeď

depingo, ere, pinxi, pictum – (na)malovat, zobrazit

difformis = deformis, e – ohyzdný, ošklivý, potupný

aboleo, ere, evi, itum – ničit, hubit

obliviscor, i, litus sum – zapomínat

crastinus, a, um – zítřejší

predicator = praedicator, oris, m. – kazatel

auca, ae, f. – husa (Auca = Hus)

ara, ae, f. – oltář

tristor, ari, atus sum – být smutný, rmoutit se

habito, are, avi, atum – být někde (ve smyslu obývat něco, setrvávat někde)

evigilo, are, avi, atum – probudit se

derideo, ere, risi, risum (+ ak.) – posmívat se, vysmívat se (někomu)

subsanno, are, avi, atum – pošklebovat se

zelator, oris, m. – přívrženec

hilaro, are, avi, atum – rozveselovat, povzbuzovat

ambasiata (ambasciata), ae, f. – poselstvo

Adso z Montier-en-Der – *De ortu et tempore Antichristi* (a synkretismus funkcí)

Další ukázka pochází z drobného dílka z konce milénia – *De ortu et tempore Antichristi* (vzniklo mezi lety 949 a 954).⁵¹ Je důležité zejména z hlediska eschatologického (předmětem eschatologie jsou poslední věci), konkrétně pro studium tématu Antikrist. Až do 10. st. se téma Antikrist objevovalo jen jako dílčí nebo jako součást biblických komentářů. Autor *De ortu et tempore Antichristi*, mnich a vedoucí školy v Montier-en-Der a zkušený hagiograf⁵² – Adso (Menasteriensis, Dervensis, kolem 910–992) – jako první představuje Antikrista jakožto hlavní téma svého pojednání, systematicky spojuje dosavadní útržkovité zmínky o Antikristovi a sestavuje příběh, který Antikrista sleduje od jeho narození až po smrt. A ještě jedna věc je na tomto listu zvláštní – antikristovská tematika se obvykle objevuje v závislosti např. na krizové společenské situaci, avšak v Adsonově listu žádná jasně prokazatelná společenská souvislost, a dokonce ani souvislost s koncem milénia není.⁵³

Z dosavadních ukázek (zařazených k různým žánrům) je nejspíše již zřejmé, co může zahrnovat pojem synkretismus funkcí, který se v souvislosti se středověkou tvorbou někdy užívá.⁵⁴ Ráda bych však tento aspekt nyní zdůraznila. Adsonův text je z formálního hlediska listem adresovaným královně Gerberze (sestra císaře Otty I. a manželka Ludvíka IV. Francouzského), o čemž jednoznačně svědčí především autorův prolog. Ovšem bez tohoto prologu jde v podstatě o spisek systematicky zpracovávající antikristovské téma, a tak má poměrně blízko k traktátové literatuře. V úvahách o prolínání a možných vlivech jednotlivých funkcí děl (či zaměření autora na jiný typ literární tvorby) lze jít ještě dále, a tak R. K. Emmerson poukazuje na to, že Adso v listu kopíroval strukturu a organizaci legend, takže se Antikrist v jeho podání stal tzv. anti-svatým⁵⁵ a celý spisek jakousi obrácenou hagiografií.⁵⁶ O Antikristu samotném není třeba blíže hovořit, neboť se vše podstatné dozvíme právě z následujících pasáží textu.

51 D. Verhelst v komentáři k edici *De ortu et tempore Antichristi*. Turnholt: Brepols, 1976, s. 2.

52 VIDMANOVÁ, A. Adso Menasteriensis. In SLS, s. 69.

53 EMMERSON, R. K. Antichrist as Anti-Saint: the Significance of Abbot Adso's Libellus de Antichristo. *The American Benedictine Review*, 1979, 30, s. 175–176. Podobně B. McGinn, který hodně čerpá právě z Emmersonových závěrů. (MCGINN, B. *Antichrist. Two Thousand Years of the Human Fascination with Evil*. New York: Columbia University Press, 2000, s. 101. ISBN 0-231-11977-1.)

54 Pojem přejímám z *Latinské literatury* J. Nechutové, s. 64, ovšem v literatuře se používá poměrně často.

55 EMMERSON, R. K. Antichrist, s. 175–190.

56 „Reverse hagiography“ – MCGINN, B. *Antichrist*, s. 101, ovšem odvolává se na Emmersona. Objevuje se také výraz antihagiografie – „antihagiography“ (HUGHES, K. L. *Constructing Antichrist*. Washington, D. C.: The Catholic University of America Press, 2005, s. 167. ISBN 0-8132-1415-7.).

Kdo je Antikrist

Ergo de Antichristo scire uolentes primo notabitis, quare sic uocatus sit. Ideo scilicet, quia Christo in cunctis contrarius erit et Christo contraria faciet. Christus uenit humilis, ille uenturus est superbus. Christus uenit humiles erigere, peccatores iustificare, ille e contra humiles eiciet, peccatores magnificabit, impios exaltabit semperque uicia, que sunt contraria uirtutibus, docebit, legem euangelicam dissipabit, demonum culturam in mundo reuocabit, gloriam propriam queret et omnipotentem Deum se nominabit. Hic itaque Antichristus multos habet sue malignitatis ministros, ex quibus iam multi in mundo precesserunt, qualis fuit Antiochus, Nero, Domicianus. Nunc quoque, nostro tempore, Antichristos multos nouimus esse. Quicumque enim, siue laicus, siue canonicus, siue etiam monachus contra iusticiam uiuit et ordinis sui regulam impugnat et quod bonum est, blasphemat, Antichristus est, minister satane est.

(ADSO DERVENSIS. *De ortu et tempore Antichristi*. Ed. D. Verhelst. Turnholti: Brepols, 1976, s. 22. CCCM 45.)

Slovní zásoba

superbus, a, um – pyšný; v úvodu této pasáže se objevují antiteze, které jsou typické pro mnohá zpracování antikristovské tematiky

erigo, ere, rexi, rectum – vyvyšovat, povznést, povzbudit

magnifico, are – povyšovat

exalto, are, avi, atum – vyvýšit

uicium = vitium, ii, n. – chyba, vada, nedostatek

dissipo, are, avi, atum – rozmetat, rozprášit

demon = daemon, onis, m. – zlý duch, ďábel

revoco, are, avi, atum – obnovit

omnipotens, entis – všemohoucí

malignitas, atis, f. – zloba

precedo = praecedo, ere, cessi, cessum – dříve se objevit

laicus, i, m. – laik (= ten, kdo není knězem)

canonicus, i, m. – klerik, kanovník

blasphemo, are, avi, atum – rouhat se, tupit

satanas, ae, m. – satan

Jakými prostředky Antikrist svádí lidi

(...) Excitabit autem persecutionem sub omni celo supra christianos et omnes electos. Eriget itaque se contra fideles tribus modis, id est terrore, muneribus et miraculis. Dabit in se credentibus auri atque argenti copias. Quos uero non poterit muneribus corrumpere, superabit terrore. Quos autem terrore non poterit, signis et miraculis seducere temptabit. Quos nec signis poterit, in conspectu omnium miserabili morte cruciatos crudeliter necabit.

(ADSO DERVENNIS. *De ortu et tempore Antichristi*. Ed. D. Verhelst. Turnholti: Brepols, 1976, s. 25. CCCM 45.)

Slovní zásoba

excito, are, avi, atum – vyvolat, rozněcovat

persecutio, onis, f. – pronásledování

christianus, i, m. – křesťan

electus, a, um – vyvolený

munus, eris, n. – dar

signum, i, n. – znamení

seduco, ere, duxi, ductum – svádět

tempto, are, avi, atum – pokoušet se

Jak bude vypadat pronásledování Antikristem

Tunc erit talis tribulatio, qualis non fuit super terram ex tempore, quo gentes esse ceperunt, usque ad tempus illud. Tunc qui in agro sunt, fugient ad montes, et qui supra tectum, non descendet in domum suam, ut tollat aliquid de ea. Tunc omnis fidelis christianus, qui inuentus fuerit, aut Deum negabit, aut siue per ferrum, siue per ignem fornacis, siue per serpentes, siue per bestias, siue per aliud quodlibet genus tormenti, interibit, si in fide permanserit. Haec autem tam terribilis et timenda tribulatio tribus annis manebit in toto mundo et dimidio. Tunc breuiabuntur dies propter electos. Nisi enim Dominus abbreviasset dies, non fuisset salua omnis caro. (...)

(ADSO DERVENNIS. *De ortu et tempore Antichristi*. Ed. D. Verhelst. Turnholti: Brepols, 1976, s. 25. CCCM 45.)

Slovní zásoba

tectum, i, n. – střecha

descendo, ere, scendi, scensum – sestupovat

fornax, acis, f. – pec

serpens, entis, m. – had

dimidium, ii, n. – polovina

breuio, are, avi, atum – zkracovat

abbrevio, are, avi, atum – zkracovat

Kdy Antikrist přijde

Inde ergo dicit Paulus apostolus Antichristum non antea in mundum esse uenturum, nisi uenerit discessio primum, id est nisi prius discesserint omnia regna a Romano imperio, que pridem subdita erant. Hoc autem tempus nondum uenit, quia licet uideamus Romanum imperium ex maxima parte destructum, tamen, quandiu reges Francorum durauerint, qui Romanum imperium tenere debent, Romani regni dignitas ex toto non peribit, quia in regibus suis stabit. (...)

(ADSO DERVENSIS. *De ortu et tempore Antichristi*. Ed. D. Verhelst. Turnholti: Brepols, 1976, s. 26. CCCM 45.)

Slovní zásoba

discessio, onis, f. – rozkol, rozštěpení, rozluka; jeden z nejvýraznějších znaků Antikristovy přítomnosti

discedo, ere, cessi, cessum – odstupovat, rozcházet se

pridem – dříve

subdo, ere, didi, ditum – podrobit, podmanit

duro, are, avi, atum – vytrvat, pokračovat

Jaký bude Antikristův konec

Sed quia de principio eius diximus, quem finem habeat, dicamus. Hic itaque Antichristus diaboli filius et totius malicie artifex pessimus, cum per tres annos et dimidium, sicut predictum est, magna persecutione totum mundum uexabit et omnem populum Dei uariis poenis cruciabit. Postquam Heliam et Enoch interfecerit et ceteros

in fide permanentes martyrio coronauerit, ad ultimum ueniet iudicium Dei super eum, sicut beatus Paulus scribit, dicens: Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Siue Dominus Iesus interfecerit illum potentia uirtutis sue, siue archangelus Michael interfecerit illum, per uirtutem Domini nostri Iesu Christi occidetur, non per uirtutem cuiuslibet angeli uel archangeli. Tradunt autem doctores, quod in monte Oliueti Antichristus occidetur in papilione et in solio suo, in illo loco, contra quem ascendit Dominus ad celum. Debent autem scire, quia postquam fuerit Antichristus occisus, non statim ueniet dies iudicii nec statim ueniet Dominus ad iudicium, sed sicut ex libro Danielis intelligimus, quadraginta dies Dominus concedet electis, ut agant poenitentiam propterea, quia seducti sunt ab Antichristo.

(ADSO DERVENSIS. *De ortu et tempore Antichristi*. Ed. D. Verhelst. Turnholti: Brepols, 1976, s. 28–29. CCCM 45.)

Slovní zásoba

malicia = malitia, ae, f. – zlo
 artifex, icis, m. – strůjce
 poena, ae, f. – trest, trápení
 crucio, are, avi, atum – mučit, trápit
 martyrium, ii, n. – mučednictví
 archangelus, i, m. – archanděl
 trado, ere, didi, ditum – vykládat
 papilio, onis, m. – stan
 solium, ii, n. – trůn
 concedo, ere, cessi, cessum – poskytnout